

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ

*“Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији” -
за период 01.01.2019. – 31.12.2021. године*

Издавач

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Правни факултет

За издавача

Проф. др Душанка Јововић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Јелена Беловић, руководилац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Страхиња Миљковић

Уређивачки одбор

Проф. др Душанка Јововић

Проф. др Марија Крвавац

Проф. др Владимир Боранијашевић

Доц. др Бојан Бојанић

Доц. др Драган Благић

Технички уредник

Младен Тодоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-062-5

**Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије**

Данијела ПЕТРОВИЋ*

UDK 342.721(497.11)

НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА НА ПРИВАТНОСТ У МЕДИЈИМА

Апстракт: Бројне предности савременог начина живота неретко прате повреде људских права. Право на приватност једно је од права чија је повреда све чешћа, те је и потреба за заштитом већа. Прешироко схваћена слобода изражавања доводи до повреде права на приватност, због чега оштећени захтева накнаду штете у постуку пред судом. Медијску слободу, којом је све чешће и све грубље повређено право на приватност, не прати довољна ни адекватна одговорност за објављене информације. У условима када се клевета и увреда декриминализују, а медији све више добијају на значају, оштећени заштиту повређених права на приватност и накнаду штете остварују у грађанској парници. Поправљање штете због повреде права на приватност изазване објављивањем информација у медијима може се остварити објављивањем исправке информације или одговора на објављену информацију. Поред тога за насталу штету изазвану објављивањем информација закон предвиђа новчану накнаду материјалне и нематеријалне штете. Одговорност за насталу штету и њену накнаду сноси новинар, одговорни уредник, али и издавач, а њихова одговорност за штету је солидарна. Заштита права на приватност предвиђена је националним и међународним правом.

Кључне речи: приватност, слобода изражавања, част и углед, медији, накнада штете.

УВОД

Све чешћа повреда субјективних грађанских права условљена савременим условима живота и рада захтева њихову адекватну заштиту. Поделом на јавну и приватну сферу живота није јасно утврђена неповредива граница приватности. Неовлашћена снимања, прислушкивања, објављивање података и записа везаних за нечију приватност, повећавају потребу за заштитом повређених права. Право на приватност спада у права личности гарантовано међународним и националним правом. Заштита наведених права подразумева накнаду материјалне и нематеријалне штете. У остваривању

* Асистент, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, daniijela.petrovic@pr.ac.rs

права грађани се обраћају суду, а уколико накнаду штете не остваре у оквиру домаћег законодавства заштиту својих угрожених или повређених права могу остварити пред Европским судом за људска права. Остваривање заштите повређених права апсорбује значајну количину ресурса и утиче на благостање појединаца, али и друштва као целине. У том смислу би повећањем ефикасности нашег правосуђа могла да се смањи количина ресурса које ова област апсорбује. Инсистирањем на превентивном регулисању области у којима долази до повреда људских права може се утицати на смањење могућности њихових повреда а тиме и потреба за заштитом. Бројност органа који пружају заштиту у случају повреде људских права не треба да ствара шум (у смислу надлежности и одговорности у заштити угрожених или повређених права) који не само што неће повећати заштиту права, већ може довести и до њихових кршења и отежати њихову заштиту.

1. ПРАВО НА ПРИВАТНОСТ КАО ЉУДСКО ПРАВО

Концепт људских права заснован је на идеји да људска бића имају универзална природна права или статус, независно од правне јурисдикције или одређујућих фактора као што су држављанство, етницитет или пол.¹ Заснована на вредностима савременог друштва људска права се признају сваком појединцу, без обзира на националну, религијску или другу припадност, политичко и друга опредељења.² Према Хансу Келзену, људска права су субјективна права сваког лица, значе субјективну страну објективних правних норми и правну моћ дату појединцу у односу на неког ко има правну обавезу.³ Као сложена друштвена појава, људска права представљају предмет анализе бројних научних дисциплина, односно имају своју социолошку, филозофску, економску, правну, политичку и друге димензије. Признавање и заштита људских права захтева и подразумева

¹ Термин људска права (енг. *human rights*) у примени је непосредно после Другог светског рата, а до тада се користио термин „права човека“ (*rights of man*). Промена термина *права човека* у термин *људска права* остварена је на инсистирање Елеонор Рузвелт (супруге председника САД, Френклина Рузвелта), која је приметила да се из термина „права човека“ не види довољно да се та права једнако односе и на права жена. Борис Кривокапић, Појам људских права, *Страни правни живот*, 1/2017, стр. 10.

² Више о људским правима у: Милан Пауновић, Борис Кривокапић, Ивана Крстић, *Међународна људска права*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2014, стр. 23.

³ Hans Kelsen: *Die Hauptprobleme der Staatsrechtslehre*, у Hans Kelsen, *Werke*, Bd. 2 *Vermischte Schriften* 1911, 2. Halbband Hrsg. v. M. Jestaedt. Tübingen 2008, 720 и даље, у: Штефан Кристе, *Темељ људских права, Развој правног система Србије и хармонизација са правом ЕУ*, прилози пројекту 2014, Правни факултет Универзитета у Београду, 2015, стр. 193 и даље.

њихово правно регулисање, али и испуњење *субјективних* и *објективних* услова. *Субјективни* услови полазе од спремности носилаца политичке моћи да прихвате концепт људских права и створе услове за њихову институционализовану заштиту, док *објективни* услови подразумевају одређен ниво економског развоја, одсуство изражених социјалних разлика, постојање демократске политичке културе и сл.⁴

Људска права нису позитивноправног већ моралног порекла, потичу из нормативног поретка који је изнад државе и држава их мора поштовати, без обзира на то да ли је на то изричито пристала.⁵

Уставна историја Србије показује да се људска права и њихова уставна гаранција појављују у првој половини 19. века. Устав Књажества Србије – Сретењски устав из 1835. године, као и каснији устав из 1869, и Устав Краљевине Србије из 1888, садрже норме о људским правима. Каснији устав, из 1963. године – Устав ФНРЈ, из 1973. године – Устав СФРЈ и устав модерне Србије, такође подразумевају поштовање људских права и садрже норме којима се предвиђа њихова заштита. Људска права су гарантована Уставом и представљају границу коју државна власт (власт организована на демократским начелима) не би смела да прекорачи, те се и вредност и политичка снага Устава врло често одређују кроз гарантовање људских права.⁶

Улога државе у прокламовању и гаранцији људских права значајна је. Историјски посматрано, држава је често била „резервисана“ и тешко признавала права и слободе грађана. Међутим, развој друштва и човека као слободне личности водили су ка признавању бројних права, како у границама појединих држава, тако и на међународном плану. Усвајањем бројних декларација, повеља и других аката људска права добијају значајно место у међународним оквирима, и имају универзални карактер. Заштита права личности настала поводом заштите неимовинских добара, у историјском смислу, јесу најмлађа грађанска субјективна права.

Све чешћа повреда људских права односи се на повреду права на приватност. Савремени услови живота и рада, као и последице које технолошки развој има на живот сваког појединца неретко за последицу имају повреду приватности. Појам приватности различито је дефинисан и у појединим раздобљима развоја друштва различито третиран, али је суштина

⁴ Више о томе у: Милан Томић, Људска права и слободе – проблеми и перспективе, *Зборник радова Правног факултета у Источном Сарајеву*, 2011, стр. 3-9.

⁵ Војин Димитријевић, Милан Пауновић у сарадњи с В. Ђерићем, *Људска права*, Београдски центар за људска права Досије, Београд, 1997, стр. 26.

⁶ Више о људским правима у: Драган Батављевић, Слободе и права човека и грађанина и значај борбе за њихово остваривање и стално унапређење, *Зборник радова Правног факултета у Источном Сарајеву*, 2011, стр. 23-47.

остала иста и односила се на право појединца да заштити приватну сферу и не буде узнемираван од стране других на било који начин. Повећаним значајем информација и информисања, потреба за комуникацијом, али и слободом изражавања, створене су могућности нарушавања приватности због објављивања и преноса информација које се односе на приватни живот појединаца, чиме могу бити повређена лична добра (право на част и углед, достојанство, психички интегритет и сл.). Учесталости повреда права на приватност и изношење информација из приватног живота појединаца, посебно јавних личности, доприноси „жута штампа“, али и чињеница да се вестима које се односе на приватни живот појединаца повећавају тиражи новина које их објављују, али и повећава гледаност телевизија које емитују садржаје који се односе на приватност појединаца. То доводи до пораста прихода медијских кућа на рачун оних чији је приватни живот био тема информисања, али не само њих. Повећање прихода медијских кућа поред штете коју трпе оштећени појединци и њихове породице, узрокује друштвене трошкове које апсорбују процеси накнаде штете а чије укупне трошкове сноси порески обвезници. У том смислу неопходно је превентивно деловати и правним правилима смањити подстицаје медијских кућа, али и новинара да износе информације којима се право на приватност повређује. То подразумева утврђивање казни и кажњавање свих који износе информације (често неистините) које се односе на приватност појединаца, али и оних који би потенцијално то могли да учине. Повећана вероватноћа да ће бити кажњени, односно сносити последице својих поступака може смањити подстицаје емитера информација да наставе емитовање садржаја које за последицу има повреду права на приватност.

Заштита људских права, а тиме и права на приватност као посебног права појединаца, предвиђена је Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода.⁷ Чланом 8. Конвенције предвиђено је право *на поштовање приватног и породичног живота, дома и преписке*, чиме се ограничава слобода изражавања која је предвиђена чланом 10. Конвенције.

⁷ Промоција владавине права и заштите људских права после Другог светског рата институционализована је усвајањем Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту Конвенција). Конвенција је међународни уговор потписан 4. новембра 1950. године у Риму, у палати Барберини. Ступила је на снагу три године касније, 3. септембра 1953. године, када је потписана од стране 15 држава чланица Савета Европе. Конвенцијом се регулише поступак пред Европским судом за људска права коме се грађани 46 држава Европе, које су ратификовале конвенцију, могу обратити. Према члану 16. Устава РС, Конвенција има примат у односу на унутрашње законодавство, али не и у односу на Устав РС, Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 98/2006. Обавеза је судова и других органа у Србији да непосредно примењују норме Конвенције у поступцима у којима се решава о постојању субјективних права и овлашћења.

Заштита права на приватност у оквиру нашег правног система предвиђена је Законом о јавном информисању и медијима РС⁸, којим је предвиђено и његово ограничење. Наиме, чланом 82. ставом 1. ЗОЈИМ лични запис може бити објављен уколико постоји оправдан интерес јавности да сазна одређену информацију и уколико је интерес објављивања изнад интереса да објављивање буде спречено.

Повреда права на приватност узрокује штету чије се последице могу отклонити накнадом чија је сврха кажњавање починиоца штете и обештећење оштећених. У случају повреде права на приватност може се остварити накнада материјалне и нематеријалне штете.

2. НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПРАВА У МЕДИЈИМА

Основ захтева за накнаду штете због повреде угледа, части или достојанства може бити повреда права личности, односно права на приватност, путем средстава јавног информисања, односно медија.⁹ Повреда права на приватност подразумева повреду права на лик (фотографски, видео, дигитални, цртани и сл.), права на глас (дигитални, магнетофонски, грамофонски и сл.), права на приватни живот и права на лични писмени запис (дневник, писмо, дигитални запис и сл.).¹⁰ Медијску слободу, којом је све чешће и грубље повређено право на приватност, не прати довољна ни адекватна одговорност за објављене информације. У условима када се клевета и увреда декриминализују, а медији све више добијају на значају, оштећени заштиту повређених права и накнаду штете остварују у грађанској парници. Поправљање штете због повреде права личности изазване објављивањем у медијима може се остварити објављивањем исправке информације или одговора на објављену информацију. Поред тога за насталу штету изазвану објављивањем нетачних информација закон предвиђа новчану накнаду материјалне и нематеријалне штете. Право на накнаду штете има лице које штету трпи, а коме није објављен одговор, исправка или друга информација чије је објављивање наложено одлуком суда.¹¹

⁸ Закона о јавном информисању и медијима, „Службени гласник РС“, бр. 88/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење, (у даљем тексту ЗОЈИМ).

⁹ Према чл. 29. ЗОЈИМ под медијем се подразумева средство јавног обавештавања које речима, сликом, односно звуком преноси уреднички обликоване информације, идеје и мишљења и друге садржаје намењене јавној дистрибуцији и неодређеном броју корисника.

¹⁰ Чл. 80. ст. 1. ЗОЈИМ.

¹¹ Чл. 112. ст. 2. ЗОЈИМ.

Накнада материјалне штете због повреде права на приватност предвиђена је чланом 198. ЗОО.¹² Основна сврха њене накнаде јесте реституција, а висина накнаде утврђује се на основу умањења постојеће имовине и спречавања њеног повећања, односно као штета и измала корист.

Утврђивање висине износа накнаде нематеријалне штете код свих облика њеног испољавања, због субјективног доживљаја повреде права од стране појединаца, отежано је и деликатно. Када је реч о повреди права због информација објављених у медијима утврђивање новчане накнаде нематеријалне штете додатно отежавају специфичности Медијског права, и однос заштите права личности и слободе изражавања. О односу слободе изражавања и права личности постоје различити ставови. Став цивилног друштва (прихваћеног у Русији), јесте да се слобода изражавања понекад треба да повуче пред индивидуалним правима, док за разлику од цивилног става према тзв. демократском ставу (прихваћеним у Европи) индивидуална права треба жртвовати у циљу остваривања слободе изражавања, као израза демократичности једног друштва.¹³

Прешироко схваћена слобода изражавања доводи до повреде права личности, због чега оштећени захтева накнаду нематеријалне штете у постуку пред судом. Одговорност за насталу штету и њену накнаду сноси новинар, одговорни уредник, али и издавач, а њихова одговорност за штету је солидарна.¹⁴ Износи које оштећени истичу у захтевима за накнаду нематеријалне штете најчешће су превисоко одређени (посебно у случајевима у којима су тужиоци познате јавне личности). У утврђивању адекватне накнаде суд цени околности случаја, али и то да ли је тужилац коришћењем других законских средстава заштите покушао да смањи штету, и да ли је тужени онемогућио тужиоца да објављивањем исправке или одговора утиче на смањење штете.¹⁵

Тужбу за накнаду нематеријалне штете оштећени може поднети шест месеци након објављивања информације. Чланом 122. Закона о јавном информисању и медијима предвиђено је хитно поступање у поступку, што се обезбеђује незаказивањем припремног рочишта, али и скраћењем рокова за обављање припремних радњи.

Посебан проблем у поступцима накнаде нематеријалне штете представљају разлике у одмеравању накнаде, јер суд информације изнете у

¹² Закон о облигационим односима – ЗОО, „Службени гласник СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93, и „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003–Уставна повеља;

¹³ Peter Krug, Civil Defamation Law and the Press in Russia: Private and Public Interests, the 1995 Civil Code, and the Constitution, *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 14/1996, стр. 327.

¹⁴ Чл. 115. ЗОЈИМ.

¹⁵ Чл. 117. ЗОЈИМ.

појединим случајевима третира као вредносни суд новинара, док у другим сличним случајевима такав став предсавља повреду части и угледа. Од посебног је значаја питање трајања поступака накнаде нематеријалне штете и одмеравање правичне накнаде. Неостваривање права на накнаду нематеријалне штете због повреда људских права или неадекватна накнада због повреде истих пред домаћим судовима један је од разлога обраћања наших грађана Европском суду за људска права.

3. НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ПРЕД ЕВРОПСКИМ СУДОМ ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Европски суд за људска права (*European Court of Human Rights*) је судска инстанца са седиштем у Стразбуру (Француска). Основан је као судска институција Савета Европе 1959. године, за заштиту права и слобода гарантованих Конвенцијом. Суд је организован тако да свака од земаља које су ратификовале Конвенцију даје по једног судију.

Иако суд делује око педесет година, за наше грађане је углавном био недоступан. Заједница Србије и Црне Горе постала је чланица Савета Европе априла 2003. године, да би марта 2004. године ратификовала Конвенцију, чиме се стекла могућност да се грађани могу обаратити Суду и подносити индивидуалне представке, уколико сматрају да су им права повређена. Појединци могу тражити заштиту оних права која су правно призната и гарантована Конвенцијом или њеним протоколима (1,4,6,7,12,13). Члан 41. Конвенције представља основ за изрицање мера којима се отклањају последице повреде људских права, али не пружа довољно упутстава о начину санкционисања повреде истих. У погледу нематеријалне штете Упутства о пракси (*Practice Directions*)¹⁶ предвиђају могућност обештећења последица код повреда емотивне и психолошке природе. Конвенцијом и протоколима (4,6,12,13) предвиђена су *апсолутна* (права која су неповредива и поштују се увек и свуда, а то су право на живот, забрана тортуре, забрана ропства и присилног рада, забрана ретроактивног дејства закона, као и забрана *ne bis in idem*¹⁷) и *релативна* права (права која се могу ограничити националним законима).

¹⁶ *Practice Directions – Rusel of Court of 1. July 2014: Just satisfaction claims*, доступно на: https://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_ENG.pdf

¹⁷ У случају *Миленковић против Србије*, подносилац представке обраћа се Европском суду због повреде начела *ne bis in idem*. Због туче у којој је учествовао, у прекршајном поступку осуђен је због nanoшења повреда ударцем човеку са којим се сукобио, за шта му је изречена новчана казна. Због истог случаја у кривичном поступку, због nanoшења телесних повреда, осуђен је на казну затвора од три месеца. Миленковић се на ову одлуку жалио, али је жалба у домаћим судовима била одбијена, те је заштиту потражио

Поступак пред Судом покреће се подношењем представке у стандардној форми (*application form*), која је доступна на сајту Суда, као и писмом које садржи податке о подносиоцу представке, правима за које се тврди да су повређена, и поступцима који су релевантни за представку, а који су вођени пред домаћим судовима.¹⁸ Уколико се представка подноси писмом, неопходно је да се у року од шест недеља поднесе у стандардној форми.

Пропуштање предвиђеног рока, али и изостављање или пропуштање неког од важних елемената представке, може да доведе до одбацивања представке од стране Суда. Поступак пред Судом се покреће када су исцрпљена сва средства предвиђена домаћим правом, а сама представка се подноси у року од шест месеци од дана када је донета последња правоснажна одлука поводом случаја који је предмет представке. Представку може да поднесе непосредно и лично жртва кршења једног од права гарантованих Конвенцијом. Не може се подносити генерална притужба на закон или поступак, нити се може неко жалити у име других лица (осим ако су јасно идентификова или је неко законски заступник). Иако није изричито предвиђено право приступа суду, чланом 6. Конвенције дата је могућност да свако коме су повређена права из грађанске области или постоји кривична оптужба против њега има право на правично суђење. Судска пракса указује на одређена ограничења приступу суду која су одређена проценом државе потписнице. Наиме, на пољу унутрашњег права могу постојати ограничења у смислу услова који се морају испунити како би се остварио приступ суду, али се право на приступ суду не може оспорити.¹⁹

За поступак који се води пред Европским судом за људска права поводом кршења права која су гарантована Конвенцијом или допунским протоколима није од значаја да ли је повредом људских права настала штета или не. Настанак штете од значаја је ако подносилац представке захтева правично суђење.²⁰

пред Европским судом коме је поднео представку. Суд је утврдио да је подносиоцу представке повређено право гарантовано Протоколом 7, чланом 4. Европске конвенције, те је досуђена нематеријална штета у износу од 1.000 евра и 2.000 евра на име трошкова поступка. Представка бр. 50124/13, пресуда од 01. јуна 2016, у *Људска права у Србији у 2016, Право, пракса и међународни стандарди људских права*, Београдски центар за људска права, 2017, стр.76.

¹⁸ О поступку пред судом видети: Милан Пауновић, Славољуб Царић, *Европски суд за људска права - основна начела и ток поступка*, Службени гласник, Београд, 2006, стр. 39.

¹⁹ Драгољуб Поповић, *Европско право људских права*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 246-247

²⁰ Право на правично суђење је предвиђено, али не и јасно дефинисано Конвенцијом. Да ли је поступак био правичан, утврђује Суд за људска права у Стразбуру, и то након оцене читавог поступка, укључујући и поступак по редовним и ванредним правним

Накнада нематеријалне (моралне) штете у међународном праву различито се досуђује, те се креће од деклараторних пресуда до пресуда високих новчаних износа. Међународни суд правде²¹ је ближи традиционалном схватању накнаде нематеријалне штете, те прихвата као одговарајућу накнаду нематеријалне штете деклараторну пресуду или јавну осуду. Европски суд за људска права прихвата морално и материјално обештећење нематеријалне штете.²²

Европски суд за људска права је маја 2014. године први пут досудио накнаду нематеријалне штете у једном међудржавном спору. За разлику од међудржавних спорова, који су јако ретки, спорови по тужбама појединаца далеко су бројнији, тако да је Суд у периоду од 1959-2018. године донео око 21.651 пресуда.²³

Најчешћи основ за осуђујуће одлуке Европског суда за људска права донетим против наше земље односи се на *суђење у разумном року*.²⁴ Суђење у разумном року је прокламовано Конвенцијом, Уставом, као и Законом о заштити права на суђење у разумном року.²⁵ Чињеница да поступци накнаде нематеријалне штете у нашим судовима трају дуго, условила је велики број случајева у којима се оштећени обраћају Европском суду за људска права, у циљу остваривања права на суђење у разумном року. Подаци да у Србији кривични поступак у просеку траје 778 дана, поступци поводом радних спорова просечно 691 дан, а да је просечна дужина парничног поступка 616 дана, указују на потребу оштећених за остваривањем заштите угрожених

лековима. Право на правично суђење укључује право на контрадикторни поступак и равноправност странака. Више о томе: Александар Јакшић, *Грађанско процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2012, стр. 86.

²¹ Међународни суд правде је главни судски орган Уједињених нација. Основан је 1945. године са седиштем у Палати мира у Хагу (Холандија).

²² Сања Ђајић, Накнада нематеријалне штете у поступку пред Европским судом за људска права, *Зборник Правног факултета у Новом Саду*, 3/1014, стр. 189-206.

²³ Преглед праксе Европског суда за људска права (Overview of the ECHR 1959 - 2018), https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592018_ENG.pdf приступљено 24.08.2019.

²⁴ Остваривање напретка у циљу скраћења времена трајања поступака за заштиту угрожених и повређених права подразумева и захтева промене у свим облицима и нивоима власти. Бројни проблеми који су се нагомилавали и чија су се решења одлагала „стигла су на наплату“. Чињеница да се значајна средства издвајају за одштету због непоштовања права на суђење у разумном року показују да се на проналажење решења мора радити више и брже. Више о томе у: Алдо Радовић, Заштита права на суђење у разумном року, Реална могућност, (пре)скупа авантура или утопија, *Зборник радова Правног факултета у Ријеци*, 2008, вол. 29, бр. 1, стр. 227-275.

²⁵ Закон о заштити права на суђење у разумном року, „Службени гласник РС“ бр. 40/2015.

права пред Европским судом за људска права.²⁶ Поређења ради, кривични поступак у Енглеској траје 168 дана, док парнични поступак у просеку траје до 350 дана.²⁷ Усвајањем Закона о заштити права на суђење у разумном року и снажнијом интенцијом законодавца у овој области настоји се да се поступак скрати и смање трошкови који су тим поводом настали. Само се у току 2012. године у 12 пресуда које су донете против Србије, седам односило на суђење у разумном року, за шта је наша држава требало да плати 60.000 евра. Иначе, Законом о заштити права на суђење у разумном року предвиђена је накнада које се може остварити захтевом за правично задовољење, којим се од државе захтева одређена врста накнаде за повреду права за суђење у разумном року.²⁸

Поред Закона о заштити права на суђење у разумном року, у законодавству РС и Законом о парничном поступку²⁹ из 2011. године учињен је напор у циљу смањења трајања поступака, чиме би се предупредио број тужби који се против Србије подноси пред Европским судом за људска права.³⁰ Према подацима Европског суда за људска права управо је право на суђење у разумном року једно од најчешће угрожених права. У периоду од 1959. године, када је суд основан до 2018. године од 21.651 пресуда 5.778 или 26,7% односило се на повреду права на суђење у разумном року.³¹

Када је реч о пресудама због повреда права на приватност и породични живот Европски суд је у периоду од 1959-2018. године донео 13 пресуда против Републике Србије.³² Укупан број пресуда за накнаду нематеријалне штете против Србије у наведеном периоду износи 192, те пресуде за повреду права на приватност чине 6,77% од укупног броја пресуда. У току 2016. године против Србије је донета само једна пресуда због повреда права на приватност и породичан живот, док их у 2017. и 2018. године није било. То

²⁶ Најдужи парнични поступак у Србији трајао је 33 године. Више о томе у: Лазар Тодосијевић, Заштита права на суђење у разумном року у правном систему Србије, *Институт за право и финансије*, доступно на: ipf.rs, приступљено 20.08.2019. године.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Исплата обештећења за неимовинску штету изазвану кршењем права на суђење у разумном року износи од 300 до 3.000 евра у динарској противвредности.

²⁹ *Закон о парничном поступку* – ЗПП, „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014;

³⁰ Законодавац је изменама ЗПП у смислу увођења временског оквира парнице, повећања концентрације процесне грађе, али и изменама у достављању настојао да смањи дужину трајања судског поступка и тиме предупреди поступке пред Европским судом за људска права.

³¹ 50 YEARS OF ACTIVITY, The European Court of Human Rights, Some Facts and Figures, стр.15., Provisional Edition (April 2010) European Court of Human Rights Public Relations Unit.

³² *Ibid.*

не значи да повреда ових права није било, али може да указује на повећану ефикасност нашег судства у решавању спорова у којима се захтева накнада нематеријалне штете због повреде права на приватност.

Број смањених пресуда против Србије смањује количину ресурса које Србија издваја за накнаду штете у овим поступцима, али указује и на то да бројни напори законодавца дају резултате и да ефикасност наших судова повећава, чиме се смањује број грађана који заштиту права траже од Европског суда за људска права.

На заштити и остваривању људских права треба инсистирати јер ма колико се чинило да је на пољу људских права доста урађено, речено или написано, ниво остварене заштите није у складу са потребама и захтевима које савремени услови живота и рада намећу. У том смислу неопходно је успоставити механизме заштите људских права како би њихово остварење имало реалну подлогу. Посебан изазов за теорију, али и праксу, представља повреда права на приватност на друштвеним мрежама, односно применом интернета. О томе, али и повредама ауторских права у медијима биће више речи у радовима у наредним фазама пројекта.

ЗАКЉУЧАК

Чињеница да су људска права актуелна тема, као и то да велики број појединаца и институција учествује у њиховој заштити, указује на њихову свеprisутну угроженост. Многи се позивају на заштиту људских права и права личности у различитом контексту, залажу за њихову заштиту, али њихова стварна заштита не даје адекватне резултате. У односу ефеката заштите људских права и трошкова које заштита истих условљава треба наћи меру, која би била оптимална и друштвено прихватљива. Дефинисање правних правила и инсистирање на њиховој примени може допринети смањењу подстицаја емитовања информација којима се угрожава приватност, односно вређа част и углед појединаца. Заштити људских права, а тиме и права на приватност, значајно доприноси повећање ефикасности судства и скраћење поступака накнаде штете, као и одмеравање адекватних накнада и усклађивање судске праксе.

Danijela PETROVIC

Teaching Assistant

University of Pristina - Kosovska Mitrovica, Faculty of Law

PROTECTION OF THE RIGHT TO PRIVACY DUE TO VIOLATION OF RIGHTS IN THE MEDIA

Summary

The fact that human rights are a current issue and the presence of a large number of individuals and institutions participating in their protection, serve an indication of their constant violation. Many call for the protection of human and personality rights in a different context, advocating for their protection, but their actual protection does not produce adequate results. A balance between the effects of human rights protection and the costs that its protection incurs must be found. Defining legal rules and insisting on their implementation can help reduce the incentive to broadcast information which threatens the privacy, or harms the honor and reputation of individuals. Increasing the efficiency of the judicial system and shortening damage compensation procedures, as well as determining adequate compensations and harmonizing case law all contribute significantly to the protection of human rights, and thus the right to privacy.

Key words: privacy, freedom of expression, honor and reputation, media, damage compensation.

ЛИТЕРАТУРА

Батављевић Драган, Слободе и права човека и грађанина и значај борбе за њихово остваривање и стално унапређење, *Зборник радова Правног факултета у Источном Сарајеву*, 2011;

Димитријевић Војин, Пауновић Милан, у сарадњи с В. Ђерићем, *Људска права*, Београдски центар за људска права Досије, Београд, 1997;

Ђајић Сања, Накнада нематеријалне штете у поступку пред Европским судом за људска права, *Зборник Правног факултета у Новом Саду*, 3/1014;

Закон о парничном поступку – ЗПП, „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014;

Закон о јавном информисању и медијима, „Службени гласник РС“, бр. 88/2014, 58/2015 и 12/2016 – аутентично тумачење;

Закон о заштити права на суђење у разумном року, „Службени гласник РС“ бр. 40/2015;

Закон о облигационим односима – ЗОО, „Службени гласник СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89, „Сл. лист СРЈ“, бр. 31/93, и „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003–Уставна повеља;

Јакшић Александар, *Грађанско процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2012;

Кривокапић Борис, Појам људских права, *Страни правни живот*, 1/2017;

Кристе Штефан, Темелј људских права, *Развој правног система Србије и хармонизација са правом ЕУ*, прилози пројекту 2014, Правни факултет Универзитета у Београду, 2015;

Krug Peter, Civil Defamation Law and the Press in Russia: Private and Public Interests, the 1995 Civil Code, and the Constitution, *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 14/1996;

Пауновић Милан, Кривокапић Борис, Крстић Ивана, *Међународна људска права*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2014;

Пауновић Милан, Царић Славољуб, *Европски суд за људска права – основна начела и ток поступка*, Службени гласник, Београд, 2006;

Поповић Драгољуб, *Европско право људских права*, Службени гласник, Београд, 2012;

Радовић Алдо, Заштита права на суђење у разумном року, Реална могућност, (пре)скупа авантура или утопија, *Зборник радова Правног факултета у Ријеци*, вол. 29, бр. 1, 2008;

Годосијевић Лазар, Заштита права на суђење у разумном року у правном систему Србије, *Институт за право и финансије*, доступно на: ipf.rs;

Томић Милан, Људска права и слободе – проблеми и перспективе, *Зборник радова Правног факултета у Источном Сарајеву*, 2011;

Устав Републике Србије – Устав РС, „Службени гласник РС“, бр. 98/2006;

Practice Directions – Rusel of Court of 1. July 2014: Just satisfaction claims: https://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_ENG.pdf

Људска права у Србији у 2016, Право, пракса и међународни стандарди људских права, Београдски центар за људска права, 2017;

50 YEARS OF ACTIVITY, The European Court of Human Rights, Some Facts and Figures, Provisional Edition (April 2010) European Court of Human Rights Public Relations Unit;

Европски суд за људска права, “Violations by Article and by State“: https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2018_ENG